

УДК 391:031(477+100)
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2023.34.08>

Микола Железняк, канд. філол. наук
ORCID: 0000-0002-8290-6345
e-mail: mykola@esu.com.ua
Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, Київ, Україна

Олександр Іщенко, канд. філол. наук
ORCID: 0000-0002-8910-111X
e-mail: ishchenko@nas.gov.ua
Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, Київ, Україна

ГАСЛО "ВИШИВАНКА" В ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ВИДАННЯХ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ

Уперше схарактеризовано особливості подання інформації про вишиванку в українських і зарубіжних енциклопедіях, що є авторитетним, важливим джерелом, яке зберігає та поширює знання про народ, його історію, культуру, звичаї, традиції, мову тощо. У часи, коли інформаційний простір переповнений відомостями сумнівного характеру, укладені фаховими колективами енциклопедичні видання є об'єктивними, надійними, достовірними. Увага масового читача до цих видань залежить від рівня корисності й цікавості зміщеного в них контенту. Вишиванка як предмет нашого аналізу в цьому аспекті може бути показовою, адже вона – невід'ємний елемент українського народного одягу, має особливий смисловий зміст, символізм, сакраментальне значення, отже, дані про неї є релевантними для українців. Інформація такого ґатунку стає вкрай актуальною ще й для зарубіжного читача, що через російсько-українську війну почав відкривати для себе Україну, цікавитися її історією та культурою. З'ясовано, що в енциклопедіях – об'єктах нашого аналізу – відомості про досліджуване явище найчастіше розміщені у статтях про вишивку, тобто здебільшого не представлені окремим гаслом "Вишиванка". Це пояснюємо тим, що вишиванку в енциклопедіях трактують передусім як один із багатьох результатів мистецтва вишивання, інші її смисли та функції (оберегова, обрядова, патріотична тощо) залишають поза увагою або розкривають побіжно. Установлено також, що в Україні енциклопедичні знання про вишиванку зазвичай відірвані від світового контексту. Це може сприяти формуванню в читача неправильного уявлення, що вишиванка – винятково українське історико-культурне явище. У всесвітньовідомих енциклопедіях засвідчено, що вишитий одяг характерний для багатьох народів, а українські вишивальні традиції не виокремлено як унікальний феномен.

Ключові слова: українська вишиванка, вишита сорочка, вишивка, енциклопедії, енциклопедичні словники, джерельна інформація.

Вступ. Одним із виявів самобутності українського народу, важливим носієм інформації про матеріальне й духовне життя є традиційний одяг. За словами М. Олійник, він – потужний візуальний маркер національної ідентичності [12, с. 5]. Його поряд із мовою та піснею зараховують до ознак національної ідентичності у свідомості українців [13, с. 156].

Український традиційний одяг – це "витвір народного мистецтва, де вишивка є невід'ємним атрибутом і символом української культури, регулятором етнокультурної інформації" [26, с. 120]. Вишиванка, тобто сорочка, орнаментована вишивкою, стала своєрідною візитівкою народного строю українців, його основним елементом, адже ніщо так не уособлює українське вбрання, як цей вид одягу. Власне, за твердженням науковців, сорочки завжди були "основним компонентом натільного одягу всіх верств населення слов'ян" [2, с. 9], тому вишиті сорочки закономірно набули в народі найбільшої популярності. За словами М. Селівачова, вишивка прикрашала "фартухи, деякі інші деталі одягу, проте найбільше вона застосовувалася в жіночих сорочках, а найпишніше – на рукавах, у вигляді композиції двох частин – на полику й підполіччі" [14, с. 1181].

У кінці XIX – на початку XX ст. народне мистецтво зазнало впливу міської культури, що призвело в деяких видах народної творчості до нівелювання давнього художньо-образного світобачення та формування нової стилістики художньої мови, відбулося переосмислення естетичних поглядів українців. З іншого боку, це посприяло відродженню й осучасненню народних промислів, що активно підтримали представники творчої інтелігенції (О. Сластіон, Олена Пчілка, С. Васильківський, В. Кричевський, М. Коцюбинський, І. Франко, О. Кульчицька й ін.), пробуджуючи інтерес широких кіл до народної образотворчості [9, с. 35–36]. Одним із конкретних виявів такої підтримки було видання у 1900 р. альбому "3 української старовини" [6].

У наш час унікальним явищем є святкування Дня української вишиванки, що переросло у Всесвітній день вишиванки, який віднедавна відзначають у третій четвер травня. Л. Іваневич справедливо зауважує, що "в сучасному суспільстві використання народного костюма, окремих його елементів під час свят, фестивалів, у повсякденному житті набуває нового соціального значення, виступаючи як ідентифікаційний маркер, сприяє розвитку етномоди, етнографічного туризму" [7, с. 8]. Справді, вишиванка стала незмінним атрибутом великих державних свят – Дня Незалежності України, Дня Конституції України, Дня української писемності та мови тощо. Вона ж – колоритний подарунок на день народження чи інші свята, "дрес-код на весіллях і гостинах" [1, с. 10]. Вишиванку одягають громадяни України незалежно від мови, віросповідання, політичних уподобань, що робить її "чинником єднання українців як усередині країни, так і світі" [23, с. 373]. У часи повномасштабної війни РФ проти України носіння вишитих сорочок громадянами інших держав стало виявом їхньої солідарності з українським народом.

Показово, що чинником єднання українців можна назвати вишивку загалом. Яскравим підтвердженням цього є той факт, що до Дня вишиванки, Дня Незалежності України чи інших державних свят різні народні колективи презентують вишиті рушники, встановлюючи національні чи регіональні рекорди за розміром полотен. Варто згадати й про проєкт "Наукою вишиваємо Україну", що розпочався в серпні 2022 р. задля об'єднання науковців у спільних прагненнях відродження та зміцнення України, його кінцевою метою є створення вишитої карти України силами наукової спільноти зі всіх регіонів держави.

Дослідження вишиванки мають давню традицію. Декорування народного одягу привертає увагу істориків, філософів, культурологів, філологів. Та найактивніше вишивку аналізують у студіях з етнографії, мистецтвознавства,

етнології. Українська вишиванка – об'єкт вивчення багатьох науковців, як-от: Л. Булгакова-Ситник, А. Варивончик, О. Васянович, О. Вільшанська, С. Долеско, Л. Іваневич, Т. Кара-Васильєва, О. Косміна, В. Костюкова, М. Олійник, Ю. Павленко, Н. Хома, Л. Цимбала, О. Шевченко, В. Шухевич та ін. Важливо зацентувати, що питання висвітлення й повноти інформації про українську вишиванку в енциклопедичних джерелах досі не були у фокусі уваги дослідників – це визначає новизну нашої статті.

Методологія дослідження. З'ясувати характер інформації про вишиванку в енциклопедичних виданнях є метою цього дослідження. Енциклопедії належать до пізнавальної літератури, призначеної для масового читача. Нині людство отримало вільний доступ до величезної кількості джерел знань, а отже, має змогу обирати їх. На жаль, серед них значна частина – контент із сумнівною інформацією: "сучасний інформаційний простір відзначається не лише великими обсягами відомостей із будь-якого питання й мобільністю їх пошуку, а й тим, що інформація поділилася на кілька категорій – достовірну (правдиву) й недостовірну (псевдодостовірну й фейкову)" [17, с. 25]. Це зумовлює нові виклики перед соціогуманітаристикою, зокрема загострює проблему, пов'язану зі зменшенням використання соціумом важливих для інтелектуального розвитку енциклопедичних знань. Один зі шляхів розв'язання цієї проблеми – подання в енциклопедіях не просто науково достовірної, а високоякісної інформації, цікавої та корисної для читача. Це й актуалізує увагу до енциклопедичних видань, зокрема тих, що висвітлюють явища, у яких відображено національну ідентичність народу.

Основний метод дослідження – описовий. Автори не лише відшукали в енциклопедіях довідковий матеріал про українську вишиванку, а й проаналізували характер статей на повноту поданої в них відповідної інформації. Матеріалом дослідження слугують українські галузеві, регіональні та загальні енциклопедії; залучено також авторитетні закордонні енциклопедичні видання. Використані джерела не становлять вичерпний перелік довідкової літератури, де можна віднайти інформацію про українську вишиванку, а лише утворюють вибірку, яка, на наш погляд, є достатньою для розкриття теми та формулювання коректних висновків.

Результати дослідження. У країнах Європи нині спостерігаємо зростання популярності національних енциклопедій, що відображає загальну тенденцію зацікавлення національними культурами, традиціями, мовами. Україна не є винятком, а з огляду на збільшення через війну уваги всього світу до українців, їхньої історії й культури вкрай важливими постають питання доступності до достовірної, якісної українознавчої інформації. Далі з'ясуємо інформативність енциклопедій як популярних джерел знань на прикладі аналізу висвітлення в них такого явища, як українська вишиванка.

Найперше нас зацікавили фольклористичні енциклопедії. Річ у тому, що впродовж 2018–2020 рр. вийшли друком одразу три видання з однаковою назвою – "Українська фольклористична енциклопедія" [УФЕ – 2018; УФЕ – 2019; УФЕ – 2020]. Щоправда, на наше здивування, з'ясувалося, що статей під назвою "Вишиванка" в жодному з них немає. Відсутні в цих виданнях й інші гасла на кшталт "Вишивання", "Вишивка", "Народний одяг" тощо, у яких міг би представитися матеріал про українську вишиванку. Очевидно, на думку укладачів, це пояснюється так: енциклопедії, про які йдеться, – вузькогалузеві, присвячені українській фольклористичній науці, а не фольклору як творчій діяльності народу. Та, гортаючи їхні сторінки,

бачимо різноманітні статті саме про явища української народної творчості. Імовірно, іншим аргументом відсутності такої статті може бути те, що народний одяг, зокрема вишивка, не належать до кола об'єктів фольклористики, а є прерогативою інших галузей народознавства – етнології, етнографії, мистецтвознавства тощо. Водночас знайомство з цими енциклопедіями дало змогу зафіксувати, що в одній із них [УФЕ – 2019] слово "вишиванка" трапляється в різних статтях. Тому логічно припустити, що окреме гасло про вишиванку було б у них цілком доречним. Хоча фольклор – це передусім усна народна творчість, а не мистецька діяльність на зразок гаптування, сучасні академічні енциклопедичні видання з відповідною назвою значно вигравали б за наявності довідок про знакові українські народні символи, що є "за-собою формування українцентричного нарративу в інформаційному просторі, транслюючи на загал цінності та сенси української світоглядної картини світу" [3, с. 27].

Із-поміж здобутків української народознавчої енциклопедистики, окрім названих, є й інші видання. Одне з них – "Мала енциклопедія українського народознавства", що містить статті, дотичні до нашої теми, – "Вишивка" і "Вбрання". До того ж головний редактор львівського видання "Української фольклористичної енциклопедії" В. Сокіл констатував, що ця мала енциклопедія була своєрідною апробацією для статей майбутньої на той час фольклористичної енциклопедії [15, с. 591]. Якщо у статті "Вбрання" про вишитий одяг згадано лише принагідно, зокрема зазначено, що оздоблення народних строїв вирізняється розмаїттям орнаментальних мотивів, різноманітністю технік: вишивання (в Україні їх нараховано понад 100), ткання, аплікація, мережка, мереживо, вирізування, то зміст статті "Вишивка" розкрито на прикладі якраз вишитого вбрання, а саме сорочок [МЕУН, с. 70–73].

Схожою за змістом, проте розлогішою є стаття "Вишивка" в енциклопедії "Мистецтво України". У ній вишивання висвітлено ширше, оскільки розглянуто не лише вишиванку, а й інші предмети вишивального мистецтва. Докладніше окреслено також регіональні відмінності вишивки. У цьому ж виданні є й невеличка стаття "Вишиванка", присвячена безпосередньо вишитим сорочкам:

Вишиванка – українська чоловіча або жіноча сорочка, оздоблена вишивкою. Орнаментация вишиванки тісно пов'язана з кроєм, який зумовлював розміщення вишивок. Візерунки геометричні, рослинні, зоо- та антропоморфні, їхній колорит, а також техніки вишивання залежали від традиційного оздоблення народного костюма в різних регіонах України. У ХХ ст. помітний процес нівелювання місцевих особливостей вишиванки. В Україні вишиванка оспівана в багатьох народних піснях [МУ, с. 328].

До речі, останнє речення цитати – це ще один істотний аргумент щодо необхідності вміщення у фольклористичних енциклопедіях статті про вишиванку. На гасло "Вишиванка" натрапляємо в словнику-довіднику "Знаки української культури" В. Жайворонка:

Вишиванка – певним чином розшита біла сорочка як предмет українського національного вбрання; вишивають сорочки на комірці, кінцях рукавів, пазусі, інколи на місцях з'єднання рукава і вздовж усього рукава; у різних місцях використовують різні нитки та їх поєднання, в Західній Україні – бісер; найкраще розвинене мистецтво вишивати чоловічі сорочки на Київщині та Полтавщині; до вишиванок ставилися як до святині, передавали від покоління до покоління, з роду в рід, берегли як реліквії; узори, вважали, мають оберегову силу; символічний образ вишиванки часто присутній у народних піснях про кохання, родинне життя; за традицією, дівчина, готуючи придане, мала вишити своєму нареченому сорочку: "Шовком шила, шовком шила, Золотом рубила, Та для того

козаченька, Що вірно любила" або хустинку: "Не жаль мені хустиночки, що я вишивала". "Я сорочку знайду вишиванку і надіну, як хлопчик, радий" (А. Малишко) [ЗУК, с. 88].

Попри те, що цей текст взято зі словника-довідника, він є істотно повнішим, змістовнішим, інформативнішим порівняно зі статтею з попередньої енциклопедії. Невеличку довідку про вишиванку вміщено ще в одному словникові – "Декоративно-ужиткове мистецтво": "Вишиванка – українська жіноча або чоловіча сорочка, оздоблена вишивкою. Характер та розміщення вишивки на В. пов'язаний з кроєм, технікою та орнаментальними мотивами, традиційними для певного регіону" [ДУМ, с. 107–108].

Певну інформацію про мистецтво вишивання вміщено в енциклопедії "Наукове товариство імені Шевченка". Йдеться про статтю "Вишивок колекція у Музеї НТШ" [НТШ]. Вона доволі розлога й інформує не лише про колекції вишивок, зібрані в музеї товариства, а й про вишивку загалом, її особливості, традиції, історичні факти. Відомостей про вишиванку небагато, оскільки вишиті сорочки – лише один із багатьох музейних зразків вишивки.

Подібну інформацію можна віднайти також у статті "Вишивка" в "Енциклопедії Сучасної України" – фундаментальній багатотомній праці Національної академії наук України. У ній ґрунтовно подано історію вишивки, схарактеризовано регіональні особливості колористики, розмаїття орнаментів; досліджено сучасну українську вишивку як вид народного мистецтва. У цій статті не зацентровано на вишитих сорочках, проте представлений матеріал засвідчує, що вишиванка – це не лише вишита сорочка, а вишитий одяг загалом – сорочки, запаски, кабати, камізели, хустки, бавниці та навіть головні убори [ЕСУ, с. 471–472].

Про вишивку вміщено цінні відомості в "Енциклопедії українознавства" – "першій багатотомній енциклопедії про Україну, український народ, його історію, звичаї, традиції, самобутність" [5, с. 14], яку створила в минулому столітті українська діаспора, що гуртувалася навколо Наукового товариства імені Шевченка. В енциклопедичній статті здійснено екскурс в історію української вишивки, окреслено її орнаментальні мотиви, своєрідність використання кольорів [ЕУ, с. 263]. Інформації про особливості вишитих сорочок не подано.

Відомим довідковим виданням, укладеним за межами України, є "Енциклопедія української діаспори" [ЕУД], ідейний задум якої полягає в "загальному висвітленні суспільно-громадської, політичної, наукової, суспільної, культурної, релігійної та інших сфер українців за межами країни" [8, с. 135]. Згідно з цим таке явище української культури, як вишиванка (поширене по всьому світу), мало би бути описане на сторінках цієї енциклопедії, однак у жодному з виданих томів немає такої статті.

"Українська радянська енциклопедія", що належить до видань загального типу, подає статтю "Вишивка". На відміну від інших енциклопедій, у ній, напевне, з метою поширення нарративу про близькість українців з іншими народами радянських республік, звернуто увагу на спільні риси української вишивки з російською, білоруською, молдовською тощо. Ця тенденція, очевидно, характерна для більшості видань радянського періоду. Як зауважують дослідники, у Російській імперії вишиванка, хоч і була поширена серед інших народів, усе ж вважалася винятково українським явищем [14, с. 1188]. Щоправда, в УРЕ саме про вишиванку в згаданій статті немає й натяку. У ній багато уваги приділено позаукраїнському контекстові вишивки з акцентуванням на тому, що цей вид народного декоративного мистецтва виник ще в першому тисячолітті до нашої ери в народів Вавилону, Стародавньої Греції, Риму, Китаю, Індії, Ірану:

"особливою пишністю відзначалася В. Візантії, яка справила великий вплив на цей вид мистецтва в середньовічній Європі" [УРЕ, с. 252]. Попри ідеологічний характер цієї радянської енциклопедії треба сказати, що загальне тло статті про вишивку є нейтральним, однак інформація українознавчого змісту доволі скромна. Відомо, що ще під час першої спроби створити таке видання (йдеться про УРЕ 1930–1934 рр. під едицією М. Скрипника) авторам, якими часто були представники академічних кіл, давали чіткі настанови пропагандистського характеру, яких треба було неухильно дотримуватися в написанні енциклопедичних статей: "редакторів, співробітників, авторів матеріалів необґрунтовано звинувачували в націоналізмі, часто-густо підкреслювали 'недостатній' ідеологічний, науковий рівень матеріалів, виявляли 'хибні' політичні акценти" [20, с. 95]. Тож, можливо, саме тому у статті про вишивку укладачі УРЕ не вказали автора (традиційно в загальних енциклопедіях, і в УРЕ зокрема, статті містять таку інформацію).

У виданні "Україна. Повна енциклопедія", що побудоване за тематичними розділами, а не статтями, укладеними за алфавітом, подано розлогу інформацію про вишивку, причому вишиванкою в тексті названо будь-який вишитий предмет, а вишиту сорочку – сорочкою-вишиванкою. Автори статті наголошують на тому, що "одним із найпоширеніших елементів українських сорочок-вишиванок і рушників є кетяг калини – символ рідної землі, дівочої краси, материнської любові та краплин крові невмирущого роду. На парубочих сорочках калина перепліталася з дубовим листям – символом незвичної сили і вічної краси" [УРЕ, с. 397].

Відомості про вишивку загалом і вишиванку зокрема представлені не лише в галузевих чи загальних, а й у регіональних енциклопедичних виданнях. Статтю "Вишивка" вміщено в "Тернопільському енциклопедичному словникові" [ТЕС, с. 266–267]. У ній акцентовано увагу на висвітленні місцевих особливостей вишивки на Тернопільщині, згадано відомих майстрів цього мистецтва. Щоправда, у матеріалі не виясковано саме питання про вишиті сорочки. Подібною є стаття в "Енциклопедії Коломиїщини", що присвячена одному з районів Івано-Франківської області [ЕК, с. 141–142].

Дещо про українські вишиванки дізнаємося і в енциклопедичних виданнях іноземними мовами. Так, в "Encyclopedia of Ukraine", що є англійською версією "Енциклопедії українознавства" й нині публікується як електронне видання "Internet Encyclopedia of Ukraine", подано статтю "Embroidery" ("Вишивка"), де згадано й про вишиті сорочки:

A traditional form of embroidery is used for the shirt (for both men and women). The basic part of the design on a woman's shirt is placed on the upper sleeve just below the shoulder. This is an elongated design, 10–15 cm in breadth, called the polyk or ustavka. In some areas another strip is added under it, which is called the pidpolichchia or morshchynka. The lower length of the sleeve may also be embroidered. Other parts of the shirt – such as the collar, the front, the cuffs, and the bottom hem – have narrower bands of embroidery, which complement or harmonize with the main motif on the sleeve. Shirts are beautifully embroidered throughout Ukraine [EoU].

У всесвітньо відомій енциклопедії "Britannica" у статті про вишивку немає жодних згадок про Україну [ЕВ]. Це свідчення того, що українська вишивка – лише один з епізодів вишивального мистецтва у світі, хоча українці сприймають її як національне самобутнє явище, народний атрибут і символ. Можна стверджувати, що стаття в "Britannica" є неповною, оскільки в ній відсутня українознавча інформація, між тим внесок українського народу

в розвиток світового вишивального мистецтва, безсумнівно, заслуговує на увагу.

Лінгвісти відзначають певні складнощі в перекладах творів української літератури, де вжито слово "вишиванка":

Реалія вишиванки в англійських перекладах *embroidered shirts* відтворена методом дескриптивної перифрази. Таке відтворення цієї реалії вповні передає її денотативну семантику, але не здатне донести до читача цільового тексту необхідних конотацій. Якщо читач перекладу не володіє українознавчим контекстом, то, зустрівши в тексті "вишивані сорочки" чи "сорочки з вишивкою", він не лише не затримається на них думкою, як це поза всяким сумнівом зробить читач оригіналу, але й не зможе відчувати атмосфери виразно українського карнавалу, яку автор створив у своєму романі вишиванки в англійських перекладах [11].

Огляд українських енциклопедичних статей, присвячених вишивці й вишиванці, дає підстави твердити, що вони мають спільну особливість – подають більшою чи меншою мірою ґрунтовний опис історії вишивки, технічні особливості, окреслюють регіональні відмінності предметів одягу чи побуту, що стають об'єктом вишивки тощо. Проте фактично всі вони оминають кілька аспектів. Перший із них – світовий контекст української вишивальної традиції. Оскільки вишите вбрання носить у різних куточках світу, то, відповідно, актуальним постає питання української вишиванки порівняно з аналогічним одягом інших народів. Це актуально на тлі наявної інформації про вишивку в іноземних енциклопедіях.

Другий аспект полягає в тому, що для українців вишиванка – не лише традиційне красиве вбрання, витвір народного мистецтва, а й одяг, що має особливі національно-культурні конотації. "Семантика вишитого одягу містить багато культурних кодів і сенсів, які формувалися в тяглоті розвитку української культури, набуваючи довершеності у графічних та колористичних обрисах" [3]. Це робить її явищем ширшого масштабу, ніж вишивка як декоративно-ужиткове мистецтво. У давні часи вишита сорочка мала сакральне значення, виконуючи функцію оберега (такою ж залишається вона у сприйнятті сучасних українців, особливо актуальна в часи російсько-української війни, коли воїнам-захисникам дарують вишиті сорочки як оберіг [12, с. 210]), чи була обрядовим вбранням, зокрема й святковим. Нині для неї характерне значно ширше коло асоціативних зв'язків: вишиванку сприймають як "ознаку національної самовизначеності й патріотизму" [24, с. 110], "символ незламності й сили духу українського народу" [4, с. 87], "маркер відданості етнічній спадщині" [22], "культурний код нації" [25, с. 247], "національну святиню, що символізує зв'язок поколінь" [18, с. 326], "національний символ (поруч із писанкою)" [14, с. 1188]. Усі ці функційно-символічні сенси зумовили феномен сучасної моди на українську вишиванку, що поширилася завдяки діаспорі далеко за межами країни. Вишивку нині можна побачити всюди – "і в святковій сукні, і в декорі панчішної продукції" [19, с. 174]. Її помічено навіть на захисних масках для обличчя (масове носіння їх набуло поширення у зв'язку з пандемією COVID-19), на яких вишивка є "засобом демонстрації макрокультурної ідентичності" [21].

Мода на вишитий одяг започаткована ще в XIX ст. завдяки його естетичному вигляду, стає традиційною та сприймається як "культурний перформанс" [10], що є одним із невербальних засобів масової комунікації. Всесвітній день вишиванки, обов'язковим атрибутом якого є вишиті сорочки (чи інші предмети одягу), – найкраща демонстрація цього перформансу, своєрідний національний флешмоб, покликаний надіслати світу меседжі: "Я – українець / українка", "Я – патріот / патріотка України", "Гордий / горда бути українцем / українкою" тощо.

Варто наголосити, що вишиванка для російськомовних українців – один із виразних способів маніфестації їхньої національної ідентичності. У 2014–2015 рр., коли Москва зробила перший крок до розв'язання повномасштабної війни проти України, у південних російськомовних регіонах набули поширення патріотичні паради вишиванок як протиставлення сепаратистським настроям. У Маріуполі такий захід проходив під гаслом "У вас танки, а в нас вишиванки" [12, с. 208]. Представники багатьох етнічних груп, що мешкають в Україні, також одягають вишиванки на знак поваги до української нації. Можна навести приклади й інших перформансів, коли у вишиванки вбирають пам'ятники національним героям, малюнками сорочок-вишиванок чи вишитих візерунків оздоблюють стіни багатоповерхівок тощо. Передісторія таких специфічних видів художньої творчості сягає давніх часів: наприклад, Н. Студенець зазначає, що на Закарпатті до ХХ ст. було традицією напередодні великих свят наносити розписи у вигляді вишиванок на зовнішні стіни хат [16].

Однак в енциклопедіях окреслений аспект, що полягає в особливих історико-етнокультурних сенсах вишиванки, фактично не розкрито. Про це свідчить не лише відсутність відповідних смислових акцентів в оглянутих енциклопедичних статтях, а й те, що більшість видань обмежується гаслом "Вишивка" й не виокремлює гасло "Вишиванка", вважаючи його частковим виявом першого поняття. Безсумнівно, це обмежує всю повноту значення й ролі вишиванки в культурному житті українців, а ще – зумовлює потребу в удосконаленні статей про вишиванку в енциклопедичному дискурсі.

Висновки. Інформацію про вишиванку подають енциклопедії різного типу – загальні, галузеві, регіональні. У цьому сенсі такі довідки в загальних і галузевих енциклопедичних виданнях дуже подібні, тоді як у регіональних засвідчено виразну краєзнавчу конотацію вишиванок.

У більшості енциклопедичних видань немає статей під назвою "Вишиванка". Натомість відомості про вишиті сорочки вміщено у статтях під гаслом "Вишивка" і присвячено одному з різновидів декоративно-ужиткового мистецтва. Зокрема, у нашій вибірці аналізованих джерел із наявною інформацією про вишиті сорочки лише три мають гасло "Вишиванка". Цю тенденцію пояснюємо так: вишиванка – це не лише вишита сорочка, а вишитий одяг загалом. Оскільки вишивальне мистецтво реалізоване передусім в одязі, то укладачі енциклопедій, імовірно, не вважають за доречне диверсифікувати цю тему на два гасла. Щоправда, така потреба виникає, якщо вишиванку розглядати на ширшому контекстуальному тлі.

В українських енциклопедіях інформацію про вишиванку представлено передусім у контексті народного мистецтва, причому увагу зосереджено на особливостях оздоблення – орнаментних сюжетах, кольорах, техніках виконання, регіональному розмаїтті тощо. Культурологічний аспект вишиванок, який промовисто віддзеркалює їхній культурний феномен, тобто описує функції вишиванки в українському суспільстві з погляду синхронії та діахронії, лишається фактично поза увагою.

Українські енциклопедії описують вишиванки переважно ізольовано від відповідних традицій інших народів, що свідчить про неповноту розкриття теми. Це може сприяти формуванню в читача уявлення про вишиванку як винятково українське історико-культурне явище. Натомість у відомих зарубіжних енциклопедіях вишитий одяг асоціюється з різними народами, де вишите вбрання має давні традиції, а про українську вишиванку, зазвичай, і не згадують.

Список використаних джерел

1. Борисенко В. К. Сімейна обрядовість українців ХХ – початку ХХІ століття / В. К. Борисенко. – Київ : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського, 2016. – 256 с.
2. Варивончик А. В. Традиційна народна вишивка як складова українського одягу (ХХ ст.): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / А. В. Варивончик; Київський національний університет культури і мистецтва. – Київ, 2011. – 16 с.
3. Денисюк Ж. З. Вишиванка як об'єкт україноцентричного наративу та національно-культурної ідентичності в інформаційному просторі / Ж. З. Денисюк // Мистецтвознавчі записки. – 2022. – Вип. 41. – С. 21–28.
4. Долеско С. В. Мистецтвознавчий трансфер українського народного вбрання у державних протокольних заходах / В. С. Долеско // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва. – 2021. – № 1. – С. 84–89.
5. З лабораторії творення "Енциклопедії українознавства" / Відп. ред. М. Г. Железняк. – Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – 352 с.
6. З української старовини: Альбом. – Київ: Мистецтво, 1991. – 316 с.
7. Іваневич Л. А. Традиційний одяг українців Поділля (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.): історія, класифікація, конструктивно-художні та регіонально-локальні особливості / Л. А. Іваневич; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського. Хмельницький, 2021. – 800 с.
8. Іщенко О. С. Про "Енциклопедію української діаспори" / О. С. Іщенко, О. В. Савченко // Наука України у світовому інформаційному просторі. – 2015. – Вип. 12. – С. 132–135.
9. Кара-Васильєва Т. В. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках "великого стилю" / Т. В. Кара-Васильєва, З. А. Чегусова. – Київ: Либідь, 2005. – 280 с.
10. Карповець М. В. Перформативна теорія культури: повернення до суб'єкта / М. В. Карповець // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва. – 2018. – № 4. – С. 138–145.
11. Нечипоренко М. Ю. Шляхи збереження авторських імплікацій та національного колориту при відтворенні реалій із романів Ю. Андруховича англійською та польською мовами / М. Ю. Нечипоренко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2007. – Вип. 34. – С. 207–213.
12. Олійник М. В. Український одяг у системі міської культури Києва (друга половина ХІХ – початок ХХІ століття) / М. В. Олійник; гол. ред. Г. А. Скрипник. – Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, 2017. – 312 с.
13. Покотило Г. М. Народний одяг як історична пам'ять етносу / Г. М. Покотило, З. О. Тканко // Культура Поділля: історія і сучасність: Матеріали Другої науково-практичної конференції, присвяченої 500-річчю М. Хмельницького. – Хмельницький, 1993. – С. 156–158.
14. Селівачов М. Р. Народне декоративне мистецтво. Художні промисли / М. Р. Селівачов // Історія Української культури: у 5 т. – Київ: Наук. думка, 2005. – Т. 4. – Кн. 2. – С. 1153–1226.
15. Сокіл В. В. Почин української фольклористичної енциклопедії / В. В. Сокіл // Народознавчі зошити. – 2014. – № 117. – С. 590–619.
16. Студенець Н. В. Настінний розпис / Н. В. Студенець // Енциклопедія Сучасної України. – Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. – Т. 22. – С. 527–530.
17. Українська електронна енциклопедистика в соціогуманітарному вимірі; за ред. І. М. Дзюби. – Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – С. 196.
18. Хома Н. М. Патріотична мода чи мода на патріотизм: одяг як спосіб самоідентифікації / Н. М. Хома // Вісн. Маріупольського держ. ун-ту. Історія. Політологія. – 2015. – Вип. 12. – С. 322–329.
19. Цимбала Л. І. Національні традиції у дизайні костюму: аспекти методики мистецтвознавчого аналізу / Л. І. Цимбала // Вісн. Львів. нац. академії мистецтв. – 2019. – Вип. 39. – С. 170–180.
20. Черниш Н. І. "Українська радянська енциклопедія" (1930–1934) та її редактор М. Скрипник: маловідомі сторінки історії видавничої справи / Н. І. Черниш // Енциклопедичний вісник України. – 2015. – Вип. 6–7. – С. 90–98.
21. Chomitzky K. J. Connected by a thread: Ukrainian embroidery and macro-cultural identity on COVID-19 face masks in Ukraine and Ukrainian diaspora in Canada: Thesis for the degree of Master of Arts in Media and Cultural Studies / K. J. Chomitzky. – Edmonton: University of Alberta, 2021. – 60 p.
22. Klymasz R. B. Crucial trends in modern Ukrainian embroidery / Klymasz R. B. // Material Culture Review. – 1987. – Vol. 26. – P. 1–5.
23. Matanova T. Embroidered Shirts as an Uniting Element of the Ukrainians / T. Matanova // Drinovskiy Sbornik. – 2017. – Vol. 10. – P. 373–380.
24. Melnyk M. T. Traditional Ukrainian Costume in the context of National Liberation and Soviet Occupation in 1920s / M. T. Melnyk // Cherkasy University Bulletin: Historical Sciences. – 2019. – № 1. – P. 109–115.
25. Pavlenko Y. H. Embroidery in the Clothes of the Ukrainian Intellectual Society at the Turn of 19th – 20th Centuries / Y. H. Pavlenko // Mundo Eslavo. – 2020. – № 19. – P. 245–258.
26. Shevchenko O. V. Ukrainian folk embroidery as a way of identification and communicative interaction of the Ukrainian people in modern conditions / O. V. Shevchenko // National Academy of Culture and Arts Management Herald. – 2018. – № 3. – P. 120–123.
- Джерела ілюстративного матеріалу**
ДУМ – Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник; за ред. Я. Запаса. – Львів: Афіша, 2000. – Т. 1. – 400 с.
- ЕК – Енциклопедія Коломиїщини: у 14-ти т.; за ред. М. В. Савчука. – Коломия: Вік, 2000. – Т. 3. – С. 141–142.
- ЕСУ – Енциклопедія Сучасної України / Гол. редкол.: І. М. Дзюба (співгол.), А. І. Жуковський (співгол.) та ін.; НАН України, НТШ. – Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. – Т. 4. – С. 471–472.
- ЕУ – Енциклопедія українознавства: Словникова частина. / Гол. ред. В. М. Кубійович; Наукове товариство ім. Шевченка. Париж, Нью-Йорк: Молоде життя, 1955. – Т. 1. – С. 263.
- ЕУД – Енциклопедія української діаспори: у 7-ми т. – Нью-Йорк, Чикаго, Мельбурн, 1995–2012.
- ЗУК – Знаки української культури: словник-довідник / Укл. В. В. Жайворонюк. – Київ: Довіра, 2006. – 703 с.
- МЕУН – Мала енциклопедія українського народознавства; за ред. С. П. Павлюка. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2007. – 832 с.
- МУ – Мистецтво України: Енциклопедія: у 5 т. / Відп. ред. А. В. Кудрицький. – Київ: Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 1995. – Т. 1. – 399 с.
- НТШ – Наукове товариство імені Шевченка: Енциклопедія / Відп. ред. О. А. Купчинський; НТШ, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – Львів, 2016. – Т. 3. – 620 с.
- ТЕС – Тернопільський енциклопедичний словник: у 4-х т. / Гол. ред. Г. І. Яворський. – Тернопіль: Збруч, 2004. – Т. 1. – С. 266–267.
- УПЕ – Україна. Повна енциклопедія / Ред. В. М. Складенко та ін. – Харків: Фоліо, 2006. – С. 397.
- УРЕ – Українська Радянська Енциклопедія. – 2-ге вид. / Гол. ред. М. П. Бажан. – Київ: Головна редакція УРЕ, 1978. – Т. 2. – 542 с.
- УФЕ-2018 – Українська фольклористична енциклопедія / Гол. ред. В. В. Сокіл. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2018. – 800 с.
- УФЕ-2019 – Українська фольклористична енциклопедія / Гол. ред. Г. А. Скрипник. – Київ: Інститут мистецтвознавства і фольклористики ім. М. Рильського НАН України, 2019. – 840 с.
- УФЕ-2020 – Українська фольклористична енциклопедія: у 2-х т. / Упоряд. М. К. Дмитренко; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України. – Київ: Сталь, 2018–2020.
- ЕВ – Encyclopaedia Britannica. – Chicago: Encyclopaedia Britannica inc., 2023. – URL: <https://www.britannica.com/art/embroidery>.
- ЕоУ – Encyclopedia of Ukraine: In 5 Vols. / Ed. by V. Kubijovyc; Shevchenko Scientific Society (Sarcelles, France), Canadian Institute of Ukrainian Studies, Canadian Foundation for Ukrainian Studies. – Toronto: University of Toronto Press, 1984. – Vol. 1. – 755 p.

References

1. Borysenko, V. K. (2016). *Simeina obriadovist ukrainsiv 19 – pochatku 21 stolittia* [Family rituals of Ukrainians of the 20th and early 21st centuries]. Kyiv: Rylsky Institute for Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.).
2. Varyvonchuk, A. V. (2011). *Tradytynna narodna vyshyvka yak skladova ukrainskoho odiahu (20 st)* [Traditional folk embroidery as a part of the Ukrainian clothes of the twentieth century] (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv: Kyiv National University of Culture and Arts (in Ukr.).
3. Denysiuk, Zh. Z. (2022). Vyshyvanka yak ob'iekt ukrainsotsentrychnoho naratyvu ta natsionalno-kulturnoi identychnosti v informatsiinomu prostori [Vyshyvanka as an object of Ukrainian-centric narrative and national-cultural identity in the information space]. *Mystetstvoznachchi zapysky*, 41, 21–28. – URL: <https://doi.org/10.32461/2226-2180.41.2022.262936> (in Ukr.).
4. Dolosko, S. V. (2021). *Mystetstvoznachchy transfer ukrainskoho narodnoho vbrannia u derzhavnykh protokolnykh zakhodakh* [Art transfer of Ukrainian folk clothes in state protocol events]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 1, 84–89. – URL: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2021.229560> (in Ukr.).
5. Zhelezniak, M. H. (Ed.). (2018). *Z laboratorii tvorennia Entsyklopedii ukrainoznavstva* [From the backstage work on the Encyclopedia of Ukraine]. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research, National Academy of Sciences of Ukraine. – URL: <https://doi.org/10.37068/b/9789660286665> (in Ukr.).
6. *Z ukrainskoi starovyny* (1991). Kyiv: Mystetstvo. (in Ukr.).
7. Ivanevych, L. A. (2021). *Tradytynni odiah ukrainsiv Podillia (druga polovyna 19 – pochatok 21 st.): istoriia, klasyfikatsiia, konstruktivno-khudozhni ta rehionalno-lokalni osoblyvosti* [Traditional clothing of the Podillia's Ukrainians (second half of the 19th – beginning of the 21st century): history, classification, constructive-artistic and regional-local features]. Kyiv: Rylsky Institute for Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.).
8. Ishchenko, O. S., & Savchenko, O. V. (2015). *Pro Entsyklopediiu ukrainskoi diaspory* [About the Encyclopedia of Ukrainian Diaspora]. *Science Ukraine in the Global Information Space*, 12, 132–135 (in Ukr.).
9. Kara-Vasylieva, T. V., & Chehusova, Z. A. (2005). *Dekorativne mystetstvo Ukrainy 20 stolittia. U poshukakh "velykoho stiliu"* [Decorative art of Ukraine of the 20th century. Looking for "big style"]. Kyiv: Lybid (in Ukr.).
10. Karpovets, M. V. (2018). *Performatyvna teoriia kultury: povnennia do subiekta* [The performative theory of culture: returning to the subject]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 4, 138–145. – URL: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2018.153009> (in Ukr.).
11. Nepochorenko, M. Yu. (2007). *Shliakhy zberezhenia avtorskykh implikatsii ta natsionalnoho kolorytu pry vidtvorenni realii iz romaniv Yu. Andrukhovycha anhliiskoiu ta polskoiu movamy* [Ways of preserving the

author's implications and national flavor in the reproduction of realities from Y. Andruhovych's novels in English and Polish]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 34, 207–213 (in Ukr.).

12. Oliinyk, M. V. (2017). *Ukrainskyi odiah u systemi miskoi kultury Kyieva (druha polovyna 19 – pochatok 21 stolittia)* [Ukrainian clothing in the system of urban culture of Kyiv (second half of the 19th – beginning of the 21st century)]. Kyiv: Rylsky Institute for Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.).

13. Pokotylo, H. M., & Tkanko, Z. O. (1993). Narodnyi odiah yak istorychna pamiat etnosu [National clothing and historical memory of the ethnos]. In *Kultura Podillia: istoria i suchasnist: Proceedings of the Conference dedicated to the 500th anniversary of the birth of M. Khmelnytskyi* (pp. 156–158). Khmelnytskyi.

14. Selivachov M. R. (2005). Narodne dekoratyvne mystetstvo. Khudozhni promysly [Folk decorative art. Art crafts]. In *Istoria Ukrainoi kultury*. (vol. 4, book 2). Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.).

15. Sokil, V. V. (2014). Pochyn ukrainskoi folklorystychnoi entsyklopedii [On first steps of Ukrainian folkloristic encyclopedia]. *Narodoznavchi zoshyty*, 117, 590–619 (in Ukr.).

16. Studenets, N. V. (2020). Nastynnyi rozpys [National painting]. In I. Dziuba, A. Zhukovskiy (Eds.), *Encyclopedia of Modern Ukraine* (vol. 22, pp. 527–530). Kyiv: Institute of Encyclopedic Research, National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.).

17. Dziuba, I. M. (Ed.). (2021). *Ukrainska elektronna entsyklopedystyka v sotsiohumanitarnomu vymiri* [Ukrainian electronic based encyclopedias in light of socio-humanities]. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research, National Academy of Sciences of Ukraine. – URL: <https://doi.org/10.37068/b/9789660296770> (in Ukr.).

18. Khoma, N. M. (2015). Patriotychna moda chy moda na patriotyzm: odiah yak sposib samoidentyfikatsii [Patriotic fashion or fashion for patriotism: clothes as a self-identification way]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Istoria. Politolohia*, 12, 322–329 (in Ukr.).

19. Tsybala, L. I. (2019). Natsionalni tradytsii u dyzaini kostiumu: aspekty metodyky mystetstvoznavchoho analizu. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*, 39, 170–180. – URL: <https://doi.org/10.37131/2524-0943-2019-39-12> (in Ukr.).

20. Chernysh, N. I. (2015). *Ukrainska radianska entsyklopediia (1930–1934)* ta yii redaktor M. Skrypnyk: malovidomi storinky vydavnychoi spravy [Ukrainian Soviet Encyclopedia (1930–1934) and its editor M. Skrypnyk: little-known pages of the publishing history]. *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 6–7, 90–98. – URL: <https://doi.org/10.37068/evu.6-7.16> (in Ukr.).

21. Chomitzky, K. J. (2021). *Connected by a thread: Ukrainian embroidery and macro-cultural identity on COVID-19 face masks in Ukraine and Ukrainian diaspora in Canada* (Thesis for the degree of Master of Arts in Media and Cultural Studies). Edmonton: University of Alberta. – URL: <https://doi.org/10.7939/r3-5b75-h388>

22. Klymasz, R. B. (1987). Crucial trends in modern Ukrainian embroidery. *Material Culture Review*, 26, 1–5.

23. Matanova, T. (2017). Embroidered Shirts as an Uniting Element of the Ukrainians. *Drinovskiy Sbornik*, 10, 373–380. – URL: <https://doi.org/10.7546/DS.2017.10.35> (in Bulg.).

24. Melnyk, M. T. (2019). Traditional Ukrainian Costume in the context of National Liberation and Soviet Occupation in 1920s. *Cherkasy University*

Bulletin: Historical Sciences, 1, 109–115. – URL: <https://doi.org/10.31651/2076-5908-2019-1-109-115>

25. Pavlenko, Y. H. (2020). Embroidery in the clothes of the Ukrainian intellectual society at the turn of 19th – 20th centuries. *Mundo Eslovo*, 19, 245–258.

26. Shevchenko, O. V. (2018). Ukrainian folk embroidery as a way of identification and communicative interaction of the Ukrainian people in modern conditions. *National Academy of Culture and Arts Management Herald*, 3, 120–123. – URL: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2018.147300>

Sources of illustrative material

Zapasko, Ya. (Ed.). (2000). *Dekoratyvno-uzhytkove mystetstvo*. Slovnyk (vol. 1). Lviv: Afisha (in Ukr.).

Savchuk, M. V. (Ed.). (2000). *Entsyklopediia Kolomyishchyny* (vol. 3). Kolomyia: Vik (in Ukr.).

Dziuba, I. M., Zhukovskiy, A. I. (Eds.). (2005). *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [The Encyclopedia of Modern Ukraine] (vol. 4). Kyiv: Institute of Encyclopedic Research, National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.).

Kubiyovych, V. M. (Ed.). (1955). *Entsyklopediia ukrainoznavstva* [Encyclopedia of Ukraine] (vol. 1). Paris, New-York: Shevchenko Scientific Society (in Ukr.).

Entsyklopediia ukrainskoi diaspori [The Encyclopedia of Ukrainian Diaspora]. (1995–2012). New-York, Chicago, Melbourne (in Ukr.).

Zhaivoronok, V. V. (Ed.). (2006). *Znaky ukrainskoi kultury: slovnyk-dovidnyk* [Signs of Ukrainian Culture: reference book]. Kyiv: Dovira (in Ukr.).

Pavliuk, S. P. (Ed.). (2007). *Mala entsyklopediia ukrainskoho narodoznavstva* [Concise Encyclopedia of Ukrainian Ethnology]. Lviv: The Ethnology Institute, National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.).

Kudrytskyi, A. V. (Ed.). (1995). *Mystetstvo Ukrainy: Entsyklopediia* [Art of Ukraine: Encyclopedia]. Kyiv: M. Bazhan Ukrainian Encyclopedia Press (in Ukr.).

Kupchynskiy, O. A. (Ed.). (2016). *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka: Entsyklopediia* [Shevchenko Scientific Society: Encyclopedia] (vol. 3). Lviv: Shevchenko Scientific Society (in Ukr.).

Yavorskyi, H. I. (Ed.). (2004). *Ternopilskiy entsyklopedychniy slovnyk* [Ternopil encyclopedic dictionary] (vol. 1). Ternopil: Zbruch (in Ukr.).

Skliarenko, V. M., Iovleva, T. V., Myroshnikova, V. V., Pankova, M. O., Kyrkach-Osypova, L. D. (Eds.). (2006). *Ukraina. Povna entsyklopediia* [Ukraine. The complete encyclopedia]. Kharkiv: Folio (in Ukr.).

Bazhan, M. P. (Ed.). (1978). *Ukrainska Radianska Entsyklopediia* [Ukrainian Soviet Encyclopedia] (2-d ed., vol. 2). Kyiv: Main Editorial Office of the Ukrainian Soviet Encyclopedia (in Ukr.).

Sokil, V. V. (Ed.). (2018). *Ukrainska folklorystychna entsyklopediia* [Ukrainian folkloristic encyclopedia]. Lviv: The Ethnology Institute, National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.).

Skrypnyk, H. A. (2019). (Ed.). *Ukrainska folklorystychna entsyklopediia* [Ukrainian folkloristic encyclopedia]. Kyiv: Rylsky Institute for Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.).

Dmytrenko, M. K. (2018–2020). (Ed.). *Ukrainska folklorystychna entsyklopediia* [Ukrainian folkloristic encyclopedia]. Kyiv: Stal (in Ukr.).

Encyclopaedia Britannica. (2023). Chicago: Encyclopædia Britannica inc. – URL: <https://www.britannica.com/art/embroidery>.

Kubijovyc, V. (Ed.). (1984). *Encyclopedia of Ukraine* (vol. 1). Toronto: University of Toronto Press.

Надійшла до редколегії 03.03.23

Mykola Zhelezniak, PhD (Philol.)

ORCID: 0000-0002-8290-6340

e-mail: mykola@esu.com.ua

Institute of Encyclopedic Research, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Oleksandr Ishchenko, PhD (Philol.)

ORCID: 0000-0002-8910-111X

e-mail: ishchenko@nas.gov.ua

Institute of Encyclopedic Research, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

THE ENTRY "EMBROIDERED CLOTHING" IN ENCYCLOPEDIAS OF UKRAINE AND WORLDWIDE

In the article, the nature of the information about Ukrainian embroidered clothing (like embroidered shirts) from encyclopedias is researched. The encyclopedic aspect of the study of embroidery is proposed for the first time. Encyclopedias are an important source base that preserves and disseminates knowledge about the people, their history, culture, language, etc. And at a time when the information space is full of misinformation, encyclopedias assembled by professional editorial teams are considered as a reliable source base. But whether these ones are able to attract the attention of a mass reader also depends upon how interesting and useful their content is. Embroidered clothing as the subject of our study can be indicative in the context of the raised issue, because it is an integral element of Ukrainian folk clothing, has a special meaning, symbolism, sacramental features, therefore, information about it is relevant for Ukrainians. And the fact that because of the Russian-Ukrainian war Ukraine is now being discovered by the world and being interested in its history and culture, information of this kind is also relevant for non-Ukrainian readers. In encyclopedias, information about embroidered clothing is most often included in entries about embroidery that is, usually not represented by an item "Vyshyvanka" (embroidered clothing / shirt). We suggest that in encyclopedias, embroidery is described primarily as an object of embroidery art. In encyclopedias, other aspects of embroidered clothing related to their non-artistic functions (protective, ceremonial, patriotic, etc.) are covered much less. We also studied out that Ukrainian encyclopedic content about embroidered clothing usually has a local context and lacks a global one. This fact can contribute to the formation of the reader's idea that embroidered shirts are an exclusively Ukrainian historical and cultural phenomenon. Although encyclopedias popular in the world show that embroidered clothes are characteristic of many populations. According to the top encyclopedias worldwide, embroidery traditions in Ukraine are not singled out as an original local phenomenon.

Keywords: Ukrainian embroidered clothing, embroidered shirt, vyshyvanka, embroidery, encyclopedias, encyclopedic lexicons, source information.